uitkomst bronnenonderzoek

Dit is de basis voor de elevatorpitch van 1 minuut

Wie werd tot zondebok gemaakt?

Waar en wanneer was dit?

Waar werden ze valselijk van beschuldigd?

Welke rol speelden de machthebbers bij deze beschuldigingen?

conclusie

Na afloop van alle zondebok-presentaties – vul in:

Welke overeenkomsten zie je tussen de groepen die tot zondebok gemaakt worden?

Wat is het voordeel voor machthebbers om een zondebok te gebruiken?

Welke invloed hebben machthebbers op het zondebokmechanisme?

in de eerste eeuw

1

bron 1: beeld

See *wat zie je? (letterlijk, feitelijk, objectief)*

Think *wat denk je? (interpretatie, subjectief)*

Wonder *wat vraag je je af? (duiding)*

lees nu op pagina 2 de achtergond van deze beeldbron

bron 1: achtergrondinformatie

Het schilderij op de voorkant van dit boekje heet *The Fire of Rome*, van de schilder Hubert Robert. Het gaat over een enorme brand die in 64 na Christus in de stad Rome woedde.

bron 2: tekst

2

Er volgde een ramp, een hele grote brand, en of dit toevallig gebeurde of door keizer Nero zelf, dat weten we niet. Maar de ramp was ernstiger en verschrikkelijker dan welke ramp Rome ooit heeft getroffen.

De keizer Nero wilde dat niemand hem zou verdenken van de ramp en daarom wees hij de christenen als schuldigen aan. Christus, naar wie de christenen zich vernoemen, was ter dood veroordeeld door de gouverneur Pontius Pilatus. Eerst werden de christenen en hun bijgeloof vervolgd, maar daarna verspreidde deze ziekte [hun religie] zich verder uit, ook in Rome.

De christenen werden gearresteerd. Na grote onthullingen na verhoringen werden de christenen in grote aantallen veroordeeld. Niet zozeer vanwege de brandstichting in Rome, maar vanwege de misdaden van de christenen tegen de mensheid.

bron: uit het boek 'Annales' van Tacitus (Romeins historicus), geschreven tussen 110 en 120 na Christus.

opdracht bij bron 2: onderstreep in de tekst alle vooroordelen en/of valse beschuldigingen over christenen

bron 3: achtergrondinformatie

3

In de eerste eeuw na Christus waren christenen een kleine minderheid. Ze woonden verspreid over het Romeinse Rijk. Ook in Rome woonde een christelijke gemeenschap.

Er gingen allerlei geruchten rond over deze groep: ze zouden kinderen ritueel slachten en elkaars bloed drinken. En het zwaarst woog nog wel dat christenen alleen hun eigen god aanbaden. De christelijke gemeenschap werd gezien als vreemd en als een bedreiging.

Bij de enorme brand van Rome in 64 na Christus werden de christenen als schuldigen aangewezen en vervolgd. Ook later, vooral in tijden van economische en politieke spanning, werden christenen gezien als de boosdoeners en oorzaak van allerlei problemen.

Toen aan het begin van de vierde eeuw de Romeinse keizer Constantijn zich bekeerde tot het christendom veranderde de positie van christenen in het Romeinse Rijk. Het christelijk geloof werd daarna onderdeel van de dominante cultuur in deze samenleving.

denkvraag bij bron 3: zouden christenen aan het eind van de 4e eeuw bij een brand in Rome ook de schuld hebben gekregen?

uitkomst bronnenonderzoek

Dit is de basis voor de elevatorpitch van 1 minuut

Wie werd tot zondebok gemaakt?

Waar en wanneer was dit?

Waar werden ze valselijk van beschuldigd?

Waarom erkenden 'verdachten' schuld?

Welke rol speelden de machthebbers bij deze beschuldigingen?

conclusie

Na afloop van alle zondebok-presentaties – vul in:

Welke overeenkomsten zie je tussen de groepen die tot zondebok gemaakt worden?

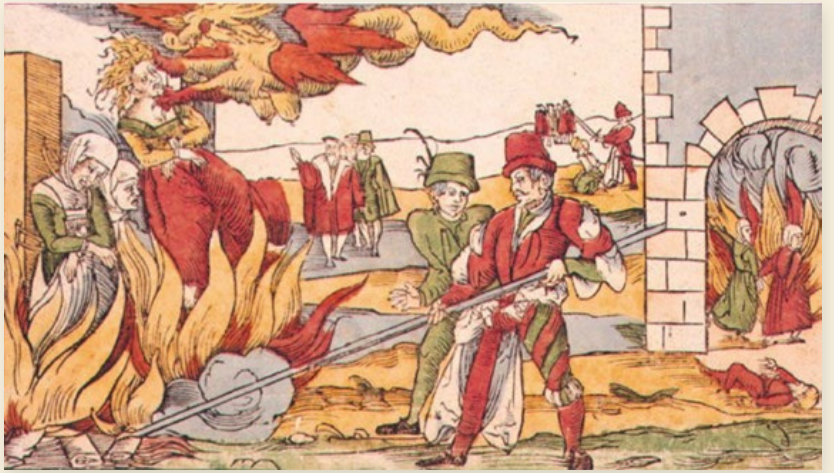
Wat is het voordeel voor machthebbers om een zondebok te gebruiken?

Welke invloed hebben machthebbers op het zondebokmechanisme?

in de 16e en 17e eeuw

bron 1: beeld

1

See *wat zie je? (letterlijk, feitelijk, objectief)*

Think *wat denk je? (interpretatie, subjectief)*

Wonder *wat vraag je je af? (duiding)*

lees nu op pagina 2 de achtergond van deze beeldbron

bron 1: achtergrondinformatie

De tekening op de voorkant van dit boekje komt uit *De Heksenhamer* (1485). Op de tekening worden vrouwen verbrand.

bron 2: tekst

2

Wat is de vrouw anders dan een vijand van vriendschap, een zekere straf, een noodzakelijk kwaad, een natuurlijke verleiding, een begeerlijk onheil, een huiselijk gevaar, een verrukkelijk nadeel, een kwaad van de natuur, geschilderd met mooie kleuren!

Het gezicht van een vrouw is een brandende wind en hun stem het gesis van slangen; maar ze spreken ook boze spreuken uit over ontelbare mensen en dieren. (...) En haar handen moet je binden, want als zij hun handen op een schepsel leggen om het te betoveren, dan voeren zij met de hulp van de duivel hun plan uit.

Daarom is een goddeloze vrouw sneller geneigd om te wankelen in haar geloof en dus sneller in staat om het geloof te verloochenen. Dat is de wortel van hekserij.

bron: uit het boek De Heksenhamer, 1485, geschreven door Heinrich Kramer. Het boek werd door machthebbers gebruikt voor opsporing en berechting van 'heksen'.

opdracht bij bron 2: onderstreep in de tekst alle vooroordelen en/of valse beschuldigingen over vrouwen

bron 3: achtergrondinformatie

3

Rond 1430 ontstond in Europa het idee van een geheime sekte binnen het christendom die met de duivel samenwerkte; de heksen. Die zou de oorzaak zijn van zaken als onweer, misoogst, hongersnood, epidemieën, dood en onvruchtbaarheid.

Aanvankelijk kreeg dit idee weinig aanhang, maar dat veranderde in de zestiende en zeventiend eeuw. In Noordwest-Europa was er toen veel politieke onrust, ziekte, misoogsten en hongersnood. Het idee van heksen als veroorzaker van ellende kreeg bijval.

Duizenden mensen werden verdacht van hekserij, met name oude, alleenstaande vrouwen. De vervolging van 'heksen' was vaak een één-tweetje tussen de lokale overheid en de katholieke of protestantse kerk. De Heksenhamer gaf tips voor vervolging: zo konden mensen anoniem getuigen tegen de vermeende heks en werden mensen gemarteld tot dat ze erkenden heks te zijn.

Eenmaal veroordeeld volgde vaak de brandstapel. Hoewel er ook mannen werden beschuldigd van hekserij, was driekwart vrouw van de mensen die veroordeeld en ter dood gebracht werden.

denkvraag bij bron 3: waarom werden alleenstaande, oude vrouwen eerder verdacht van hekserij?

uitkomst bronnenonderzoek

Dit is de basis voor de elevatorpitch van 1 minuut

Wie werd tot zondebok gemaakt?

Waar en wanneer was dit?

Waar werden ze valselijk van beschuldigd?

Welke rol speelden de machthebbers bij deze beschuldigingen?

conclusie

Na afloop van alle zondebok-presentaties – vul in:

Welke overeenkomsten zie je tussen de groepen die tot zondebok gemaakt worden?

Wat is het voordeel voor machthebbers om een zondebok te gebruiken?

Welke invloed hebben machthebbers op het zondebokmechanisme?

in de 19e en 20e eeuw

1

bron 1: beeld

Vertaling onderschrift: kind ontvoerd door nomaden

See *wat zie je? (letterlijk, feitelijk, objectief)*

Think *wat denk je? (interpretatie, subjectief)*

Wonder *wat vraag je je af? (duiding)*

lees nu op pagina 2 de achtergond van deze beeldbron

bron 1: achtergrondinformatie

De tekening op de voorkant van dit boekje is in 1902 gepubliceerd in *Le petit journal*. ‘Nomaden’ verwijst naar Roma. Deze groep is ook bekend als ‘zigeuners’, maar dit is een scheldwoord.

bron 2: tekst

2

Wij lijden onder een zigeunerplaag. […] De reizende zigeuners zijn een schandelijk vreemd lichaam in de Duitse cultuur gebleven. Alle pogingen om de zigeuners aan de grond te binden en ze te laten wennen aan een vaste manier van leven zijn mislukt. Zelfs draconische straffen hebben ze niet kunnen afschrikken van hun grillige levensstijl en hun hang naar illegale verwerving van rijkdom.

Zigeuners brengen de openbare veiligheid in gevaar door hun zwerversbestaan. Naast bedelen, jagen, veld-, bos- en weideovertredingen, het verspreiden van ziektes, brandgevaar en bedrog, zijn deze mensen erg gevoelig voor diefstal. Gelegenheidsdiefstal, zakkenrollerij en winkeldiefstal, maar ook diefstal bij het wisselen van geld.

bron: uit het ‘Zigeunerboek’ (1905) van de Duitse politiechef Alfred Dillmann. In dit boek stonden gegevens van Roma die door politie was verzameld. Het boek staat vol vooroordelen.

opdracht bij bron 2: onderstreep in de tekst alle vooroordelen en/of valse beschuldigingen over Roma

bron 3: achtergrondinformatie

3

Roma komen oorspronkelijk uit Noordwest-India en wonen al eeuwen in Europa. Velen van hen hebben – ook nu nog – te maken met hardnekkige vooroordelen.

Roma trokken nomadisch in kleine groepen rond door Europa. Mede omdat Roma rondtrokken, hun eigen cultuur, taal en tradities behielden, werden ze bijna altijd gezien als anders, als buitenstaanders. En als er tegenspoed was, zoals een economische crisis, een ontvoering of diefstal, werd er vaak gewezen naar Roma.

Op basis van de vooroordelen over Roma maakten vrijwel alle Europese overheden strenge wetgeving gericht tegen Roma. Vaak werden Roma uitgesloten van allerlei beroepen, soms werden Roma verbannen uit een gebied of land of zelfs vermoord. Er werd zelfs gedacht dat criminaliteit in de genen van Roma zou zitten, wat leidde tot nog meer vervolging en discriminatie tegen Roma.

Onder het naziregime werden Roma in Europa systematisch vervolgd en zijn honderdduizenden Roma tijdens de Holocaust vermoord.

denkvraag bij bron 3: Roma werden eeuwenlang gediscrimineerd, ook door de machthebbers. Wat zou dit met mensen zoals de Roma kunnen doen?

uitkomst bronnenonderzoek

Dit is de basis voor de elevatorpitch van 1 minuut

Wie werd tot zondebok gemaakt?

Waar en wanneer was dit?

Waar werden ze valselijk van beschuldigd?

Welke rol speelden de machthebbers bij deze beschuldigingen?

conclusie

Na afloop van alle zondebok-presentaties – vul in:

Welke overeenkomsten zie je tussen de groepen die tot zondebok gemaakt worden?

Wat is het voordeel voor machthebbers om een zondebok te gebruiken?

Welke invloed hebben machthebbers op het zondebokmechanisme?

in de twintigste eeuw

1

bron 1: beeld

See *wat zie je? (letterlijk, feitelijk, objectief)*

Think *wat denk je? (interpretatie, subjectief)*

Wonder *wat vraag je je af? (duiding)*

lees nu op pagina 2 de achtergond van deze beeldbron

bron 1: achtergrondinformatie

De tekening op de voorkant van dit boekje is de kaft van het prentenboek *De giftige paddenstoel* uit 1938. Dit prentenboek werd op Duitse basisscholen gebruikt om vooroordelen over Joden te verspreiden.

bron 2: tekst

2

Ik vraag mijn toehoorders om serieus te worden als ik het heb over de vijand van het Duitse volk, namelijk, de Jood. (...) Ik strijd tegen de Joodse vijand omdat ik weet dat al het ongeluk dat Duitsland is overkomen, veroorzaakt is door de Joden alleen.

Jullie moeten je realiseren dat de Jood wil dat onze mensen omkomen. Daarom moeten jullie je bij ons aansluiten en je rug keren naar degenen die niets anders hebben gebracht dan oorlog, inflatie en verdeeldheid. Duizenden jaren lang heeft de Jood de naties vernietigd. Laat voor ons vandaag een nieuw begin zijn zodat wij de Joden kunnen vernietigen.

Bron: uit een speech 1924 van Julius Streicher in 1924, een invloedrijke nazi die bekend stond om zijn Jodenhaat en actief in het verspreiden van antisemitische ideeën.

opdracht bij bron 2: onderstreep in de tekst alle vooroordelen en/of valse beschuldigingen over Joden

bron 3: achtergrondinformatie

3

Antisemitisme of Jodenhaat heeft een eeuwenlange geschiedenis. Vanaf de jaren 1920 gebruikten Adolf Hitler en de nazi's allerlei bestaande vooroordelen over Joden om hen de schuld te geven van problemen in Duitsland.

Het verlies van de Eerste Wereldoorlog? De schuld van Joden. De economische crisis en armoede in Duitsland? Volgens Hitler en de nazi's zaten daar Joden achter. In werkelijkheid was dat niet het geval.

Volgens de nazi's planden Joden een wereldwijde samenzwering. Daarom wilden de nazi's Joden uit de Duitse samenleving verbannen. De nazi's dachten dat als de Joden zouden verdwijnen, Duitsland zou uitgroeien tot een machtig land.

Toen in 1933 de nazi's aan de macht kwamen bleven ze Joden beschuldigen van problemen in de samenleving. In de kranten, op het nieuws en op school werd steeds negatief gesproken over Joden. Elk jaar nam het aantal anti-Joodse wetten toe, tot bijna alle Joden uit Duitsland waren gevlucht, gedeporteerd of vermoord.

denkvraag bij bron 3: waarom gebruikten de nazi's de Joden als zondebok?

uitkomst bronnenonderzoek

Dit is de basis voor de elevatorpitch van 1 minuut

Wie werd tot zondebok gemaakt?

Waar en wanneer was dit?

Waar werden ze valselijk van beschuldigd?

Welke rol speelden de machthebbers bij deze beschuldigingen?

conclusie

Na afloop van alle zondebok-presentaties – vul in:

Welke overeenkomsten zie je tussen de groepen die tot zondebok gemaakt worden?

Wat is het voordeel voor machthebbers om een zondebok te gebruiken?

Welke invloed hebben machthebbers op het zondebokmechanisme?

in de twintigste eeuw

1

bron 1: beeld

See *wat zie je? (letterlijk, feitelijk, objectief)*

Think *wat denk je? (interpretatie, subjectief)*

Wonder *wat vraag je je af? (duiding)*

lees nu op pagina 2 de achtergond van deze beeldbron

bron 1: achtergrondinformatie

De tekening op de voorkant van dit boekje is het logo van een radiozender in Rwanda, een land in Oost-Afrika. ‘Hutu Power’ verwijst naar Hutu’s, de grootste bevolkingsgroep. De radiozender verspreidde veel vooroordelen over Tutsi’s, een andere bevolkingsgroep in Rwanda.

bron 2: tekst

2

Gebod 1:
Elke Hutu moet weten dat een Tutsi-vrouw, wie ze ook is, werkt in het belang van haar eigen Tutsi’s. Elke Hutu die met een Tutsi-vrouw trouwt is een verrader.

Gebod 4:
Elke Hutu moet weten dat elke Tutsi oneerlijk is in zaken. Zijn enige doel is de suprematie van zijn etnische groep. Elke Hutu die zaken doet met een Tutsi is een verrader.

Gebod 9:
Elke Hutu moet een eenheid zijn met zijn Hutu-broeder. Hutu’s moeten de Tutsi-propaganda tegengaan en moeten vastberaden en waakzaam zijn tegen de Tutsi, die hun vijand is.

bron: uit de Rwandese krant Kangura, de ‘Tien Geboden van de Hutu’, gepubliceerd in december 1990.

opdracht bij bron 2: onderstreep in de tekst alle vooroordelen en/of valse beschuldigingen over Tutsi’s

bron 3: achtergrondinformatie

3

Rwanda heeft de bijnaam ‘land van de duizend heuvelen’. Het is heel bosrijk en ligt net onder de evenaar. De twee grootste bevolkingsgroepen zijn de Hutu en de Tutsi.

Tijdens de koloniale tijd werden de Tutsi voorgetrokken. In 1962 werd Rwanda onafhankelijkheid van België en kwam de Hutu-meerderheid aan de macht. De Tutsi’s kregen in de decennia daarna steeds meer de schuld van problemen zoals voedselschaarste, honger en landgebrek. Daarop volgde geweld tegen Tutsi’s en duizenden van hen vluchtten naar het buitenland.

Vanaf juli 1993 verspreidde radicale Hutu machthebbers via ‘Hutu power radio’ enorm veel haat via de radio. Alles wat mis was, was de schuld van de Tutsi’s, zo was de boodschap. Deze radio had in Rwanda een enorm bereik en dus veel invloed. De radio-oproep in 1994 om ‘de kakkerlakken uit te moorden’ bleek het startschot voor een genocide op Rwandese Tutsi’s en gematigde Hutu’s. In drie maanden tijd werden zo’n 800.000 tot één miljoen mensen vermoord.

denkvraag bij bron 3: waarom was juist een radiozender belangrijk in een land als Rwanda?